

OSMANLI ARŞİVİ'NDE YENİDEN YAPILANMA VE TEKNOLOJİK GELİŞMELER

Dr. Necati AKTAŞ*

Osmanlı Arşivi'nin dünü ve bugünü, daha doğrusu dün içinde bulunduğu durum ve bugün geldiği noktaya kısaca değinmekte fayda vardır. Osmanlı Arşivi 1846 senesinde Hazine-i Evrak adıyla teşekkül ettirilmiş ve teşekkül gayesi de Sadaret ile diğer kurumlar arasında yapılan yazışmaların bir arada toplanması ve istenildiği zaman da müracaat edilebilmesi gayesine matuf olarak teşkilatlandırılmıştır. Bu tarihten önce de yaptığımız tespitler şunu gösteriyor; Osmanlı Devleti'nde bir arşiv nosyonu ve bir arşiv fikrinin mevcut olduğunu eldeki evraktan tespit etmek mümkündür. Bunu, sadece bizim elimizdeki malzemeler değil, dönemin hem Türk araştırmacıları ve tarih yazıcıları, hem de batılı araştırmacılar ve tarihçiler eserlerinde kaydediyorlar. Bunlardan en önemlisi ve konuyu vâzih olarak ortaya koyan, 1690-1700 yılları arasında İstanbul'da yaşamış Graf Marsigli isimli İtalyan yazar, Okyanus tarihçisi, Bologna Enstitüsü'nün kurucusu 1680-1682 arasında II. Viyana Kuşatması'nda Avusturya cephesinde bulunmuş ve Osmanlı-Avusturya arasındaki sulh müzakerelerinde aracılık yapmış bir kişi olarak İstanbul'da yaşadıkları ve gördüklerini daha sonra 1723 yılında Petersburg'da

Fransızca olarak basılan *Osmanlı İmparatorluğu'nun Zuhur ve Terakkisinden İnhitâti Zamanına Kadar Askerî Vaziyeti* adıyla yayınladığı eserde çok net ve açık olarak zikretmiştir. Marsigli bu eserinde Osmanlı Devleti'nin zannedildiği gibi kılıç veya baskıyla kurulmadığını, devletler arası ve kendi içindeki idarede devrin devletlerinden çok daha ileri gittiğini, yazışmaların hemen hemen tamamını kayıt altına aldığı, devlet istihdam ettiği personelin görev ve yetkilerini yegân yegân tespit ettiğini ve dolayısıyla dönemin Avrupa devletlerinin Osmanlı idarî ve yönetim tarzından alıp, öğrenecekleri çok şeyin bulunduğunu sarâhatle kaydetmektedir.

Hal böyle olunca, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren idarî yazışmalarının belli bir düzen içinde kaydedildiği açıkça görülüyor. Hatta, elimizdeki kayıtlarda, Osmanlı Devleti'nin savaş sırasında da kayıt sistemini normal zamanlarda olduğu gibi devam ettirdiği görülüyor. Nitekim Dîvân-ı Hümâyûn evrâkının çoğunun, padişah sefere çıkıyorsa padişahla birlikte, Serasker sadrazam ise yine onunla birlikte savaşa gittiğini ve savaş sırasında da idarî işlerin devam ettiğini ve kayıtların da günün gününe tutulduğunu görmekteyiz.

* Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı